

Наталія ГАЛЬЧУН,

orcid.org/0000-0003-0431-638X

*викладач вищої кваліфікаційної категорії, викладач-методист
Комунального закладу вищої освіти «Волинський медичний інститут»,
аспірантка кафедри соціальної роботи та педагогіки вищої школи
Волинського національного університету імені Лесі Українки
(Луцьк, Україна) natashahalchun@gmail.com*

МІЖКУЛЬТУРНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК СКЛАДНИК ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МЕДИЧНОГО ПРАЦІВНИКА

Статтю присвячено одній з актуальних проблем професійної діяльності та забезпечення конкурентоспроможності медичного працівника сучасному ринку праці – його міжкультурній компетентності як важливому складнику професійної компетентності. Авторка статті звертає увагу на важливість та актуальність проблеми інтеркультурної компетентності як однієї з необхідних фахових вимог до сучасних медиків з огляду на глобалізаційні процеси, що відбуваються в Україні та світі, входження нашої держави в єдиний європейський простір, міжнародні та внутрішні міграційні процеси.

Здійснено теоретичний аналіз наукових праць вітчизняних та зарубіжних дослідників із теми. Досліджено наукові погляди щодо професійної компетентності фахівця в умовах сьогодення та медичного працівника безпосередньо. Авторка статті вважає, що міжкультурна компетентність є важливим та невід'ємним складником професійної компетентності на ринку праці, зокрема в галузі охорони здоров'я.

На основі вивчення джерел досліджуваної теми розглядаються бачення українськими та світовими науковцями дефініції поняття професійної компетентності медичного працівника. Проаналізовано та узагальнено точки зору дослідників щодо трактування міжкультурної компетентності фахівців-медиків. Автор пропонує власне визначення цього поняття.

Узагальнивши інформаційний масив наукової літератури, авторка статті довела, що міжкультурна компетентність є важливим складником професійної компетентності сучасного конкурентоспроможного медичного працівника. Вона є виявом певного рівня розвитку фахівця сфери охорони здоров'я як представника професії «людина-людина», який має бути готовим до спілкування та взаємодії в конструктивному діалозі.

Міжкультурна компетентність фахівців системи охорони здоров'я належить до ключових компетентностей, які є багатофункціональними й охоплюють професійні функції та ролі, вимагають значного інтелектуального розвитку.

У дослідженні визначено складники та зміст міжкультурної компетентності конкурентоздатного медика. А сам зміст інтеркультурної компетентності медичного працівника пов'язаний із багатьма аспектами його професійної діяльності та є ширшим, ніж в інших фахівців.

Ключові слова: компетентність, професійна компетентність, міжкультурна компетентність, міжкультурна комунікація, фахівець, медик, охорона здоров'я.

Nataliia HALCHUN,

orcid.org/0000-0003-0431-638X

*Teacher of Higher Qualification Category, Teacher-Methodist
Municipal Institution of Higher Education "Volyn Medical Institute",
Graduate Student of Social Work and High School Education Department
Lesya Ukrainka Volyn National University
(Lutsk, Ukraine) natashahalchun@gmail.com*

INTERCULTURAL COMPETENCE AS COMPONENT OF PROFESSIONAL COMPETENCE OF MEDICAL PROFESSIONAL

The article deals with one of the actual problems of professional activity and competitiveness implementation of medical professional at modern job market, his intercultural competence as an important compound of professional competence. The author of the article pays attention into importance and actuality of the intercultural competence problem as one of the professional demands to modern medics considering the globalization processes as in Ukraine so as in the whole world, our country's entering into the entire European area, international and internal migration processes.

The theoretical analysis of the home and foreign investigators' scientific works on the theme is conducted. The scientific views as to the professional competence of the specialist nowadays and of medical specialist in particular. The author of the article considers that intercultural competence is an important and integral compound of professional competence at job market, including the health care system.

Based on the investigation of the sources of the problem under study, the Ukrainian and foreign scientists' vision of definition of the professional competence of medical specialist are regarded. The investigators' points of view as to the concept of medical professional intercultural competence have been analyzed and generalized. The author suggests her own definition of the mentioned phenomena.

Having generalized the informational massive of the scientific literature, the author of the article proved that intercultural competence is an important component of professional competence of modern competitive medical specialist. It is the expression of a certain development level of the health care specialist as a representative of the "man-man" profession, who should be ready for communication and interaction in constructive dialogue.

Intercultural competence of the health care professional belongs to the key competences which are multifunctional and embrace professional functions and roles.

The components and the contest of the intercultural competence of competitive medic are defined in the article. And the very contest of the medical specialist intercultural competence is connected with many aspects of his professional activity and it is broader than of other specialists.

Keywords: *competence, professional competence, intercultural competence, intercultural communication, professional (specialist), medical professional, health care.*

Постановка проблеми: Сучасний медичний працівник в умовах багатонаціонального українського суспільства має бути підготовленим до міжкультурної взаємодії та спілкування в полікультурному середовищі, бути компетентним та успішним в інтеркультурній комунікації, володіти конфліктологічною культурою. Медики зобов'язані забезпечувати рівність прав і свобод своїх пацієнтів, допомагати їм реалізовувати етнокультурні потреби, сприяти злагоді та взаєморозумінню в суспільстві, запобігати міжетнічним конфліктам.

Саме тому міжкультурна компетентність наразі є однією з важливих професійних вимог до фахівців у галузі охорони здоров'я. Володіння інтеркультурною компетентністю становить суттєве підґрунтя для досягнення успіху в міжкультурній взаємодії та для повноцінного виконання професійних обов'язків.

Міжкультурна компетентність є виявом рівня розвитку людини, зокрема фахівця у сфері охорони здоров'я як представника професій типу «людина-людина», який має бути готовим комунікувати та взаємодіяти в конструктивному діалозі. Окрім того, інтеркультурна компетентність є особистісним ресурсом, становлення якого не обмежене в часі та триває впродовж усього життя людини.

Аналіз досліджень. Питання професійної компетентності та міжкультурної компетентності фахівців викликає значний інтерес серед українських та світових дослідників.

Окреслена тема привертала увагу вчених різних галузей наукового дослідження. Серед них – британський психолог Джон Равен; польські вчені М. Амстронг, Г. Філіпович, М. Гебановський, В. Злічінський, П. Карней, М. Кенсі, Д. Кжевінська, Т. Олексін, А. Почтовський, М. Сідор-Жадковська; російські науковці В. Адольф, К. Адиширін-Заде, Є. Грінченко, О. Садохін, Г. Лежнина, А. Петров, І. Пучкова, К. Юшчак, Н. Янкіна.

Серед українських дослідників професійної компетентності слід згадати А. Любас, Т. Браїницьку, І. Переходько, О. Резунову та ін.

Професійну компетентність медичного працівника вивчали українські науковці С. Бухальська, О. Голік, Г. Кліш, Я. Кульбашна, М. Мруга, І. Радзієвська, К. Хоменко, А. Щербакова

Метою статті є дослідження міжкультурної компетентності як важливого складника професійної діяльності медичних працівників.

Виклад основного матеріалу. Сучасна епоха, якій притаманні процеси формування глобального світового співтовариства, вимагає становлення нових пріоритетів та цінностей, націлених на взаємодію та інтернаціоналізацію. Ці цінності проникають в усі сфери життя людини. Особливо помітний їх вияв у медичній галузі, на яку покладається надзвичайна відповідальність за збереження життя та забезпечення фізичного й психічного здоров'я громадян України. До медичного працівника висуваються вимоги глобальної компетентності, що виявляється у глибокому професіоналізмі та відчутті громадянської відповідальності, що виходить за межі місцевого або й національного рівня.

Суттєві зміни в суспільному, політичному та економічному житті України викликали реформування багатьох аспектів життєдіяльності людини, зокрема й охорони здоров'я. Інтернаціоналізація всіх сфер життя, розширення міжнародних контактів і співробітництва, політика інтеграції в європейське й світове співтовариство ставлять перед сучасним медичним працівником комплексну вимогу – бути конкурентоспроможним фахівцем із чітко сформованою міжкультурною компетентністю (Резунова, 2021).

Джон Равен розмежовує рівні компетентності, як-от спеціальна, соціальна, особистісна, та виокремлює вищі компетентності, яким характерні ініціативність, здатність організовувати людей для

виконання поставлених завдань, уміння аналізувати та передбачати можливі наслідки своїх дій. У структурі компетентності вчений виділяє три рівні: інтегративну компетентність, психологічну компетентність, діяльну компетентність. До інтегративної компетентності дослідник зараховує здатність фахівця до інтеграції знань і навичок та вміння застосовувати їх у практичній діяльності. Психологічну компетентність становить розвинена система емоцій, що може забезпечити адекватне сприйняття навколишнього світу й реальної ситуації поведінки людей. Діяльна компетентність виявляється у конкретних сферах практичної діяльності фахівця, а саме в умінні працювати з людьми, долати невизначеність, реалізовувати намічені плани (Гринченко, 2015: 21).

Заслугують на увагу дослідження польських учених. М. Армстронг (20, Армстронг, 2011: 153) пропонує поділ компетентностей на м'які – поведінкові та тверді – знання та практичні навички. Г. Філіпович (Філіпович, 2004: 36-37) пропонує такий функціональний поділ компетентностей: особистісні, рівень яких впливає на загальну якість завдання й визначає швидкість, адекватність та надійність результатів; соціальні, які визначають ефективність співробітництва, спілкування й впливу на інших людей; організаційні, що визначають ефективність організації роботи, управління працівниками, стратегічного планування; професійні, що визначають ефективність завдань конкретної галузі знань. Т. Олексін (Олексін, 2014: 17–19) також виділяє організаційні, професійні, соціальні та особистісні компетентності.

А. Почтовський (Почтовський, 2003: 36, 260–271) виділяє основні компетентності, необхідні для належного виконання певної роботи, та роздільні компетентності, які дають можливість відрізнити досвідченого працівника від інших. Дослідник називає класифікацію зразковим комплексом компетентностей (Кодекс, 1949) та конкретизує виділені ним обидві категорії: основні (професійне зростання, вміння вирішувати проблеми, комунікація, користування послугами радників) та роздільні компетентності (лідерство, емпатію, готовність до навчання, толерантність до неоднозначності, креативність, орієнтацію на майбутнє).

М. Сідор-Жадковська (Сідор-Жадковська, 2011: 22–24) виділяє основні (здатність виконувати свою роботу на належному рівні) та особистісні (характеризують конкретного фахівця та вирізняють його серед інших) компетентності.

Професійною компетентністю одні дослідники вважають складну систему, що містить комплекс знань, умінь, властивостей та якостей особи

(Адольф, 1998: 54). Інші ж її трактують як володіння власне професійною діяльністю на досить високому рівні, як здатність проектувати свій подальший професійний розвиток.

Усе це свідчить про складність та багатогранність професійної компетентності в різних галузях, а також зумовлює велику кількість наукових підходів у визначенні терміна. Професійна компетентність та компетенція є цілим інтегрованим багатокомпонентним утворенням. Саме тому є актуальною проблема формування професійної компетентності загалом та міжкультурної компетентності як її складника.

Професійна компетентність, на думку Є. Гринченко (Гринченко, 2015), – це володіння людиною певним набором спеціальних компетентностей, що дають можливість людині використовувати свої можливості, здійснювати складні види діяльності, оперативно й успішно адаптуватися у професійному середовищі, включно з ціннісним ставленням до професійної ситуації, у межах якої вона діє.

Професійні компетентності, як наголошує К. Адиширін-Заде (Адыширин-Заде, 2010: 18), відображають здатність не лише використовувати отримані знання, а й створювати нові явища, інформацію, систему знань, умінь, навичок, що мають універсальне значення.

Аналіз наукових джерел визначає професійну компетентність як інтегральну характеристику, що демонструє здатність вирішувати професійні проблеми й типові фахові завдання, що виникають у реальних ситуаціях професійної діяльності із застосуванням знань, професійного та життєвого досвіду, цінностей та схильностей (Хоменко, 2017: 80).

Професійна компетентність – це можливості людини щодо здійснення нею певних повноважень у професійній діяльності. Компетентність характеризує інтегрованість людини у професійну діяльність, соціальну й психологічну зрілість, професійний світогляд та відповідні цінності. Професійна компетентність трактується Я. Кульбашною (Кульбашна, 2014а: 125) та К. Юшчак (Юшчак, 2020: 22) як інтегральна характеристика особистості, що визначає здатність фахівця вирішувати професійні проблеми й типові професійні завдання, що виникають у реальних ситуаціях професійної діяльності з використанням знань, професійного й життєвого досвіду, цінностей та схильностей.

Професійна компетентність фахівця характеризується як його якісна теоретична й практична підготовка. Професійно компетентному працівнику притаманні сформовані професійно важливі якості, він психологічно підготовлений до

професійної діяльності, позитивно ставиться до неї. Професійна компетентність трактується як рівень якостей особи, володіння людиною відповідною компетентністю, що передбачає її особистісне ставлення до неї та предмета діяльності.

Сутність компетентностей представлена ієрархічною системою, рівні якої складають: ключові компетентності (базові), загальногалузеві компетентності, спеціальні компетентності. Компетентнісний підхід у професійній, зокрема й медичній, освіті спрямований не лише на професійну діяльність, а й на поведінку, спілкування, формування особистісних якостей фахівця, прагнення до самоосвіти (Бухальська, 2009: 86).

Будь-яка професія має свою специфіку, але в кожній від працівника вимагають високого рівня професіоналізму. Професіоналізм трактується І. Пучковою (Пучкова, 2012: 258) як інтегральна психологічна характеристика людини праці, що демонструє та фіксує ступінь відповідності людини вимогам професії. Професіоналізм передбачає володіння певними особистісними якостями, які сприяють успішному виконанню трудової діяльності.

Альтернативою поняттю «професіоналізм» є компетентність, що належить до сфери технологічної підготовки фахівця.

Більшість дослідників трактують професійну компетентність як інтегративну особистісно-діяльнісну характеристику особистості, що базується на особистісному й діяльнісному досвіді, має можливість ефективно діяти в галузі, що стосується її компетенції, тобто в певній галузі застосування (Кульбашна, 2014а: 221).

Професійна компетентність – якість, спрямована на розвиток здібностей та інтелектуального потенціалу, саме тому одним із найважливіших завдань модернізації освіти є формування установки на постійне нарощування професійної компетентності, професійної кваліфікації (Лежнина, 2007).

Виходячи з вищевикладеного, очевидно є необхідність конкретизувати поняття «професійна компетентність» для кожної професії, зокрема медичної. При цьому, як зазначають автори, необхідно звертатися до базових компетентностей, визначених європейськими фахівцями.

Професійну компетентність випускника медичного профілю досліджували українські (С. Бухальська, О. Голік, Г. Кліш, Я. Кульбашна, М. Мруга, І. Радзівська) та польські (Г. Філіпович, М. Гебановський, В. Злічінський, П. Карней, М. Кенсі, Д. Кжевінська, Т. Олексин) вчені. Унаслідок аналізу їхніх наукових поглядів та багаторічного досвіду виокремлюють такі компетентності:

спеціальну, соціальну, духовно-етичну, соціально-особистісну, деонтологічну, діяльнісно-практичну, акмеологічну, особову, інтернаціональну, організаційно-управлінську та професійно-правову (Хоменко, 2017: 102).

Інтернаціональна компетентність в умовах євроінтеграції сприяє адаптації в іншомовному соціумі, формуванню толерантності, поваги та терпимості до людей інших національностей.

Професійна компетентність фахівця у галузі охорони здоров'я розглядаються як діяльність у системі «людина-людина». Для представників такого типу професій об'єктом діяльності є інша людина. Важливими складниками діяльності медика є не лише його знання й уміння, особливості клінічного мислення, а й особисті якості, уміння комунікувати з пацієнтом. Професійна компетентність медичного працівника містить не лише високий рівень спеціальної медичної підготовки, загальнолюдської культури, а й соціально-психологічні аспекти його особи, цінності орієнтації, комунікативну грамотність.

Визначаємо складники професійної компетентності медика на основі дослідження Я. Кульбашної, як-от:

- когнітивна компетентність, яка характеризує пізнавальні здібності фахівця, його здатність сприймати навчальний матеріал, наявність певних знань;
- діяльнісна компетентність, яка характеризує здатність фахівця застосовувати творчий підхід у своїй діяльності, проектувати перспективи розвитку, вміння передбачати та виходити з проблемних ситуацій;
- гносеологічна компетентність, яка характеризує особистісне ставлення фахівця до проблем, його почуття, емоції, здатність до адекватної самооцінки;
- комунікативна компетентність, яка характеризує особливості взаємодії фахівця з оточенням, здатність вести діалог;
- мотиваційна компетентність, яка характеризує готовність фахівця здійснювати професійну діяльність професійно;
- інтернаціональна компетентність, яка характеризує готовність фахівця адаптуватися в іншомовному соціумі, толерантно ставитися до людей інших національностей й культур;
- деонтологічна компетентність, яка характеризує моральні принципи фахівця;
- соціально-психологічна компетентність, яка характеризує здатність фахівця до професійної взаємодії з іншими (Кульбашна, 2014б: 108).

Професійна компетентність медичного працівника складається із спеціальної медичної

підготовки, загальної культури, цінностей, комунікативної культури.

Комунікація в його діяльності є єдиним шляхом до розуміння та взаємодії. Комунікативна компетентність розглядається як фактор організації взаємовідносин медика у професійних контактах типу «медичний працівник-пацієнт» і «медичний працівник-медичний працівник». Така взаємодія здійснюється за допомогою професійної мовної компетентності.

Лікар, медична сестра та ін. супроводжують людину від моменту народження до смерті. Отже, умови професійної діяльності передбачають надзвичайно широкий спектр спілкування з людьми різних соціальних й етнічних груп, особистісних і культурних установок. Сучасний медичний працівник виконує у суспільстві безліч соціальних ролей, інтегруючись у різні сфери життя. Отже, необхідною є наявність у нього світоглядних, громадянських та полікультурних основ особистості, враховуючи традиційно активну роль медиків як у суспільному житті країни, так і на міжнародному рівні (Щербакова, 2015: 82).

У цьому контексті особисті якості, необхідні для успішної професійної діяльності медичного працівника, містять також якості, необхідні для успішної міжкультурної професійної комунікації, як-от відкритість, терпимість, гнучкість, толерантність, почуття власної гідності, готовність до міжкультурного діалогу (Щербакова, 2015: 83).

У Міжнародному кодексі медичної етики, прийнятому в 1949 р. Генеральною Асамблеєю ООН, зазначено: «Я не дозволю, щоб релігійні, расові, політичні або соціальні мотиви перешкодили мені виконати свій обов'язок стосовно пацієнта; я буду дотримуватися найглибшої поваги до людського життя... , навіть під загрозою я не буду використовувати свої знання проти законів людяності. Обіцяю це врочисто й щиросердно...» (Кодекс, 1949).

Досліджуючи різні підходи щодо визначення професійної компетентності, доходимо висновку, що зміст професійної діяльності висуває певні вимоги до людини. Основною характеристикою кожного фахівця медичної галузі є його професіоналізм, що характеризується високою ефективністю лікувального процесу, сучасним рівнем кваліфікації та професійною компетентністю, спрямованістю на досягнення визначених цілей, можливістю подальшого професійного розвитку.

Міжкультурна компетентність фахівців медичної галузі належить до ключових компетентностей, які є багатофункціональними й реалізують професійні функції та ролі, вимагають значного інтелектуального розвитку: абстрактного мис-

лення, саморефлексії, визначення власної позиції, самооцінки, критичного мислення, включають різноманітні розумові процеси: аналітичні, критичні, комунікативні тощо (Янкина, 2016: 114–115).

І. Переходько трактує «міжкультурну компетентність» як «інтегративну властивість особистості, що характеризується сукупністю спеціальних знань, міжкультурних умінь і системою ціннісних орієнтацій, необхідних для вирішення професійних завдань в умовах міжкультурної взаємодії в стилі співробітництва і толерантності» (Любас, 2017: 155).

Як головний атрибут міжкультурної комунікації, міжкультурна компетентність вимагає від кожного учасника розуміння того, «що, коли, кому і як говорити або робити» (Садохин, 2007: 135). Таким чином, О. Садохін відводить міжкультурній компетентності роль однієї з форм соціокультурної адаптації до певного міжкультурного контексту діяльності й спілкування (Любас, 2017: 156).

Ключові характеристики міжкультурної компетентності – багатофункціональність, надпредметність, міждисциплінарність, багатовимірність, урахування різноманітних розумових процесів та інтелектуальних умінь. Ці характеристики – одні з найнеобхідніших у процесі реалізації міжкультурної компетентності (Любас, 2017: 159).

Більшість дослідників доводять, що міжкультурна компетентність формується протягом усього життя та є невід'ємною частиною особистості. Володіння цією компетентністю передбачає достатній рівень гнучкості щодо стратегій функціонування в чужій культурі, креативній у розвитку інтеркультурних відносин. Це дає можливість фахівцеві успішно застосовувати на практиці форми міжкультурної взаємодії в нових ситуаціях (Любас, 2017: 158).

Готовність медичного працівника до взаємодії з представниками іншої культури, повага до інших культурних цінностей, традицій, уміння розпізнавати, поважати та ефективно використовувати відмінності у стилі мислення, поведінки, своєї та іншої культури під час комунікації сприяє вдосконаленню міжкультурної компетентності.

Формування й розвиток міжкультурної компетентності фахівця відображає етапи культурного самовизначення особистості в процесі міжкультурної комунікації:

– стадія етноцентризму. Їй притаманні «оціночні судження «добре»

або «погано» щодо досліджуваної культури».

– стадія культурного самовизначення. Особа визначає своє місце «в спектрі культур, усвідомлюючи себе культурним об'єктом».

– стадія діалогу культур. Учасники комунікації навчаються бути готовими «ставити себе на місце інших; виявляти ініціативу під час створення міжкультурних контактів; прогнозувати і розпізнавати соціокультурні прогалини, що ведуть до нерозуміння, створення помилкових стереотипів, неправильної інтерпретації фактів культури, міжкультурних конфліктів; брати на себе відповідальність за усунення міжкультурного непорозуміння, виступати повноцінним представником рідної культури; самонавчатися і функціонувати самостійно в полікультурному світі» (Резунова, 2021).

У сучасному світі медицині приділяється багато уваги, постійно зростає кількість державних і приватних клінік та медичних центрів. Безумовно, основними чинниками конкурентної боротьби є висока кваліфікація медиків, їхній досвід і професійна підготовка, які передбачають здатність до інтеграції до світової медичної спільноти та можливість надавати медичні послуги на рівні кращих світових стандартів пацієнтам (незалежно від національної чи етнічної належності).

В епоху глобалізації, «відкритих кордонів» набуває актуальності інтеркультурна компетентність як інтегративна якість особистості, яка дає можливість активно взаємодіяти з представниками інших культур на всіх рівнях міжкультурної комунікації й в усіх сферах взаємодії (Щербакова, 2015: 3).

У сучасному глобалізованому світі відбуваються зміни характеру соціальних відносин у сфері професійної діяльності медика, формування нових нормативних та етико-правових положень, гуманізація його практичної діяльності (Щербакова, 2015: 4).

Якщо зазвичай міжкультурна компетентність належить до галузі загальносоціальних компетентностей, які не залежать від професії сучасної людини, то зміст інтеркультурної компетентності медичного працівника є ширшим, ніж в інших фахівців (Щербакова, 2015: 4)

Медики повинні не лише вміти жити в полікультурному середовищі, а й мати світогляд, адекватний для розв'язання глобальних соціокультурних і моральних завдань; уміти будувати власну поведінку відповідно до норм іншої культури в ситуаціях міжкультурної професійної взаємодії; поважати розмаїття різних світових культур, цивілізацій і народів; бути готовими до розуміння й співробітництва з людьми, які різняться своєю зовнішністю, мовою, переконаннями, звичаями й віруваннями; вміти працювати в міжнародних командах у межах медичних й освітніх проєктів; бути здатними налагоджувати професійні зв'язки із зарубіжними коле-

гами; володіти етикою й культурою спілкування; вміти оперативно вирішувати професійні завдання в інтеркультурному соціумі; володіти іноземними мовами на рівні, що дозволяє брати участь у письмових та усних дискусіях на міжнародному рівні; мати такі полікультурні якості, як відкритість, емпатія, терпимість, толерантність, гнучкість, почуття власної гідності, готовність до міжкультурного діалогу (Щербакова 2015: 85–86).

Міжкультурна компетентність допомагає медичним працівникам визначити, які соціокультурні установки впливають на поведінку учасників лікувального процесу (пацієнти, родина тощо), їх стереотипні реакції в ситуаціях взаємодії з представником лікувального закладу. Особливої важливості набуває модифікація спілкування залежно від конкретної професійної ситуації.

Виходячи з вищевикладеного, можна надати таке визначення міжкультурній компетентності фахівця сфери охорони здоров'я: це компонент професійної компетентності, особистісно-професійна якість, що забезпечує здатність вирішувати професійні завдання в умовах багатокультурного середовища сучасного світу на основі здобутих ним знань, умінь, навичок та сформованих професійно-особистісних мотивів, цінностей у реальних ситуаціях професійної інтеркультурної взаємодії з представниками різних соціальних груп, національностей та релігійних конфесій за умови безпечного виконання обов'язку лікаря, медичної сестри тощо (Щербакова, 2015: 86).

Крім того, міжкультурну компетентність сучасного фахівця у сфері медицини можна трактувати як інтегративну особистісно-професійну якість, яка дозволяє індивіду саморозвиватися, що забезпечує успіх у розв'язанні завдань міжкультурної комунікації, адаптацію та самореалізацію фахівця в іншомовному суспільстві.

Зміст міжкультурної компетентності медичного персоналу пов'язаний із такими аспектами професійної діяльності, як:

- усвідомлення культурних особливостей професійного оточення, включаючи пацієнтів та колег, пов'язаних із національно-релігійною, віковою, гендерною, соціальною та іншою належністю, ставлення до них із повагою;
- уміння діяти відповідно до культурних особливостей суб'єктів професійної медичної діяльності, зберігаючи при цьому власну культурну ідентичність;
- здатність налагоджувати конструктивну міжкультурну взаємодію в роботі й використовувати міжкультурні відмінності для збагачення особистого культурного досвіду;

– знання й урахування психологічних особливостей сприйняття й поведінки особистості, зумовлених її культурною належністю;

– здатність забезпечувати культурну спрямованість професійної взаємодії, прогнозувати, попереджати й розв'язувати міжкультурні конфлікти у своїй професійній діяльності (Щербакова, 2015: 87–88).

У більш широкому розумінні міжкультурна компетентність медиків становить сукупність професійних здібностей та особистісних якостей, а також знань та досвіду, що забезпечують успішну професійну діяльність у сучасних умовах полікультурного світу (Хоменко, 2017: 88).

У переліку компетентностей та результатів навчання за спеціалізацією «Екстрена медицина» професійної кваліфікації «парамедик» Стандарту вищої освіти України до загальних компетентностей зараховано «здатність до конструктивної взаємодії з іншими людьми (незалежно від їх походження та особливостей культури, і поваги до різноманітності)» (Стандарт, 2018: 41).

Висновки. Отже, ефективне ділове міжкультурне спілкування малоімовірно за відсутності в учасників комунікації міжкультурної компетентності, а наявність у сучасних фахівців міжкультурної компетентності робить їх конкурентоспроможними на міжнародному ринку праці (Резунова, 2021).

Професійна компетентність – це можливості людини щодо здійснення нею певних повноважень у професійній діяльності. Відповідно до дослідження Я. Кульбашної складником професійної компетентності медика є інтернаціональна компетентність, що характеризує готовність фахівця адаптуватися в іншомовному соціумі, толерантно та терпимо ставитися до людей інших національностей та культур.

Міжкультурна компетентність фахівців системи охорони здоров'я належить до ключових компетентностей, які є багатофункціональними й охоплюють професійні функції та ролі, вимагають значного інтелектуального розвитку.

Міжкультурна компетентність медичного працівника – це компонент професійної майстерності, особистісно-професійна якість, що забезпечує здатність вирішувати професійні завдання в умовах полікультурного середовища сучасного світу на основі здобутих знань, умінь, навичок та сформованих професійно-особистісних мотивів, цінностей у реальних ситуаціях професійної інтеркультурної взаємодії з представниками різних соціальних груп, національностей та релігійних конфесій за умови безпечного виконання обов'язку лікаря, медичної сестри тощо.

Зміст міжкультурної компетентності медика пов'язаний із багатьма аспектами професійної діяльності та є ширшим, ніж в інших фахівців.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Адольф В. А. Профессиональная компетентность современного учителя : монография. Красноярск : Краснояр. гос. ун-т., 1998. 309 с.
2. Адыширин-Заде В. А. Формирование профессиональных компетенций будущих врачей. *Поглед вверху световната наука – 2010* : материалы за IV Международна научна практична конференция. София, 2010. Т. 17. С. 17–20.
3. Бухальська С. Є. Компетентнісний підхід. Теоретичний аналіз ключових дефініцій вищої медичної освіти. *Нова педагогічна думка*. 2009. №2. С. 84–85.
4. Браніцька Т. Р. Міжкультурна компетентність як важливий чинник професійної діяльності фахівців соціальної сфери. *Науковий вісник ужгородського університету. Серія «Педагогіка. Соціальна робота»*. 2019. Вип. 1 (44) URL: <http://orcid.org/0000-0003-4503-3140>
5. Гринченко Е. Л. Анализ содержания составляющих профессиональной компетентности будущего врача при изучении химии. *Современный проблемы науки и образования*. 2015. №3. URL: www.science-education.ru/123-17389
6. Кульбашна Я. А. Модель формування професійної компетентності майбутнього стоматолога. *Медична освіта*. 2014. № 1. С. 124–128.
7. Кульбашна Я. А. Конкретизація поняття «формування професійної компетентності майбутніх стоматологів». *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальній школах*. 2014. Вип. 36. С. 221–229.
8. Лежнина Г. В. Профессиональная компетентность в образовательном процессе медицинского училища. *Среднее профессиональное образование*. 2007. № 10. С. 28–29. URL: www.science-education.ru/123-17389
9. Любас А. А. Сутність і структура міжкультурної компетентності фахівців бойового оперативного забезпечення. *Педагогічний альманах*. 2017. Вип. 35. С. 154–160.
10. Міжнародний кодекс медичної етики. Всесвітня медична асоціація : Кодекс. Міжнародний документ від 01.10.1949. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/990_002
11. Петров А. Профессиональная компетентность: понятийно-терминологические проблемы. *Alma mater «Вестник высшей школы»*. 2004. № 10. С. 6–10.
12. Пучкова И. М. Профессиональная компетентность как критерий развития профессионализма. *Учен. зап. Казан. ун-та. Сер. Гуманит. науки*. 2012. № 6. С. 258–266.
13. Резунова О. С. Міжкультурна компетентність як необхідна складова професійної компетентності сучасного фахівця. *Науковий огляд*. 2021. № 1 (73). URL: <https://orcid.org/0000-0003-3315-0294>

14. Садохин А. Межкультурная компетентность: понятие, пути формирования. *Журнал социологии и социальной антропологии*. 2007. № 1. С. 125–139.
15. Стандарт вищої освіти України. Рівень вищої освіти – перший (бакалаврський). Ступінь вищої освіти – бакалавр. Галузь знань 22 Охорона здоров'я Спеціальність 223 Медсестринство. Київ, 2018. 43 с. Додаток 2. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/12/21/223-medsestrinstvo-bakalavr.pdf>
16. Хоменко К. П. Формування професійної компетентності майбутніх лікарів в університетах Польщі (1990-2015) : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Інс-т вищ. осв. НАПН України. Київ, 2017. 237 с.
17. Щербакова А. В. Формування полікультурної компетентності у студентів-медиків у навчально-виховному процесі вищого медичного навчального закладу : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Луганськ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. Старобільськ, 2015. 357 с.
18. Юшчак К. А. Актуализация профессионально-ценностных ориентаций студентов в процессе высшего педагогического образования в Польше : Автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08. Щецен, 2000. 22 с.
19. Янкина Н. Формирование межкультурной компетентности студента университета : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.08 / Оренбург. гос. ун-т. Оренбург, 2016. 360 с.
20. Armstrong A. Zarządzanie zasobami ludzkimi. Kraków: Oficyna Ekonomiczna. 2011. 782 s.
21. Filipowicz G. Zarządzanie kompetencjami zawodowymi. Warszawa: PWE. 2004. 402 s.
22. Oleksyn T. Zarządzanie zasobami ludzkimi w organizacji: monografia. Warszawa : Wolters Kluwer business. 2014. 642 s.
23. Poczowski A. Zarządzanie zasobami ludzkimi : strategie – procesy – metody. Warszawa: PWE. 2003. 480 s.
24. Sidor-Rządkowska M. Kompetencyjne systemy oceny pracowników. Przygotowanie, wdrażanie i integrowanie z innymi systemami ZZL. Watszawa: Wolters Kluwer Polska. 2011. 252 s.

REFERENCES

1. Adolf V. A. Professionalnaia kompetentnost sovremennoho uchytelia [Professional competence of modern teacher]. Krasnoiarск: Krasnoiar. hos. un-t, 1998. 309 p [in Russian].
2. Adyshyryn-Zade V. A. Formyrovanye professionalnykh kompetentsyi budushchykh vrachei [Professional competence formation of future doctors]. Proceedings of the Pohled vyerkhu svetovnata nauka: IV Mezhdunarodna nau chna praktychna konferentsiya. Sofyia, 2010, vol. 17. pp. 17-20 [in Russian].
3. Bukhalska S. Ye. Kompetentnisnyi pidkhid. Teoretychnyi analiz kliuchovykh definitsii vyshchoi medychnoi osvity [Competence approach Theoretical analysis of key definitions of higher medical education]. Nova pedahohichna dumka, 2009, Nr 2, pp. 84-85 [in Ukrainian].
4. Branitska T. R. Mizhkulturna kompetentnist yak vazhlyvyi chynnyk profesiinoi diialnosti fakhivtsiv sotsialnoi sfery [Intercultural competence as an important factor of the social sphere specialists activity]. Naukovyi visnyk uzhhorodskoho universytetu. Serii «Pedahohika. Sotsialna robota», 2019. vol. 1 (44) Available at: <http://orcid.org/0000-0003-4503-3140> [in Ukrainian].
5. Hrynchenko E. L. Analiz soderzhanyia sostavliaiushchykh professionalnoi kompetentnosty budushcheho vracha pry yzuchenyy khymyy [Analysis of the components of the professional competence content of future doctor during chemistry studying]. Sovremennyi problemy nauky y obrazovanyia, 2015, Nr 3. Available at: www.science-education.ru/123-17389 [in Ukrainian].
6. Kulbashna Ya. A. Model formuvannia profesiinoi kompetentnosti maibutnoho stomatoloha [Model of professional competence formation of future stimatologist]. Medychna osvita, 2014, Nr 1, pp. 124-128 [in Ukrainian].
7. Kulbashna Ya. A. Konkretyzatsiia poniattia «formuvannia profesiinoi kompetentnosti maibutnykh stomatolohiv» [Specification of concept “professional competence formation of future stomatologists”]. Pedahohika formuvannia tvorechoi osobystosti u vyshchii i zahalnyi shkolkakh, 2014, vol. 36. pp. 221-229 [in Ukrainian].
8. Lezhnyna H. V. Professionalnaia kompetentnost v obrazovatelnom protsesse medytsynskoho uchylshcha [Professional competence in the medical specialized school educational process]. Srednee professionalnoe obrazovanye, 2007, Nr 10, pp. 28-29. Avvailable at: <https://orcid.org/0000-0003-3315-0294> [in Russian].
9. Liubas A. A. Sutnist i struktura mizhkulturnoi kompetentnosti fakhivtsiv boiovoho operatyvnoho zabezpechennia [Essence and structure of professional competence of combat operational support specialists]. Pedahohichnyi almanakh, 2017, vol. 35. pp. 154-160 [in Ukrainian].
10. Mizhнародnyi kodeks medychnoi etyky. Vsesvitnia medychna asotsiatsiia : Kodeks. Mizhнародnyi dokument vid 01.10.1949. [Medical Ethics Manual. World Medical Association: Codex. International document 01/10/1949]. Available at: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/990_002
11. Petrov A. Professionalnaia kompetentnost: poniatyino-termynolohycheskye problemy [Professional competence: conceptual-terminological problems]. Alma mater «Vestnyk vysshei shkoly», 2004, Nr 10, pp. 6-10 [in Russian].
12. Puchkova Y. M. Professionalnaia kompetentnost kak kryteryi razvytiia professionalizma [Professional competence as criteria of professionalism development]. Uchen. zap. Kazan. un-ta, vol. Humanyt. nauky, 2012, Nr 6, pp. 258-266 [in Russian].
13. Rezunova O. S. Mizhkulturna kompetentnist yak neobkhidna skladova profesiinoi kompetentnosti suchasnoho fakhivtsia [Intercultural competence as necessary component of modern specialist professional competence]. Naukovyi ohliad, 2021, Nr 1 (73). Available at: <https://orcid.org/0000-0003-3315-0294> [in Ukrainian].
14. Sadokhyn A. Mezhkulturnaia kompetentnost: poniatyie, puty formyrovanyia [Intercultural competence: concept, ways of formation]. Zhurnal sotsyolohyy y sotsyalnoi antropolohyy, 2007, № 1, pp. 125-139 [in Russian].

15. Standart vyshchoi osvity Ukrainy. Riven vyshchoi osvity – pershyi (baklavrskiy). Stupin vyshchoi osvity – bakalavr. Haluz znan 22 Okhorona zdorovia Spetsialnist 223 Medsestrinstvo [Standart of higher education of Ukraine. Higher education level – first (bachelor). Higher education degree – bachelor. Branch of knowledge 22 Health Care Specialty 223 Nursing]. Kyiv, 2018, vol 2. Available at: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdeni%20standarty/12/21/223-medsestrinstvo-bakalavr.pdf>
16. Khomenko K. P. Formuvannia profesiinoi kompetentnosti maibutnikh likariv v universytetakh Polshchi (1990-2015) [Professional competence formation of future doctors in the universities of Poland (1990-2015)] (PhD Thesis) Kyiv: Institute of Higher Education NAES of Ukraine.
17. Shcherbakova A. V. Formuvannia polikulturnoi kompetentnosti u studentiv-medykiv u navchalno-vykhovnomu protsesi vyshchoho medychnoho navchalnoho zakladu [Polycultural competence formation of the students in educational process of the higher medical educational institution] (PhD Thesis) Starobilsk: State Institution “Luhansk Taras Shevchenko National University”.
18. Iushchak K. A. Aktualyzatsiya professyonalno-tsennostnykh oryentatsiy studentov v protsesse vyssheho pedahohycheskoho obrazovanyia v Polshche [Actualization of professional-valuable orientations of students in the process of higher pedagogical education in Poland] (PhD Thesis) Shchetsen: Higher Humanitarian School, Poland.
19. Iankyna N. Formyrovanye mezhkulturnoi kompetentnosti studenta unyversyteta [Intercultural competence formation of the university student] (PhD Thesis) Orenburh: Federal State Budgetary Educational Institution of Higher Education “Orenburg State Univercity”.
20. Armstrong A. Zarządzanie zasobami ludzkimi [Human recourses management]. Kraków: Oficyna Ekonomiczna, 2011, 782 p [in Polish].
21. Filipowicz G. Zarządzanie kompetencjami zawodowymi [Management of personal competences]. Warszawa: PWE, 2004, 402 p [in Polish].
22. Oleksyn T. Zarządzanie zasobami ludzkimi w organizacji: monografia [Human resources management in organization]. Warszawa : Wolters Kluwer business, 2014, 642 p [in Polish].
23. Poczowski A. Zarządzanie zasobami ludzkimi : strategie – procesy – metody [Human resources management : strategy – process – methods]. Warszawa: PWE, 2003, 480 p [in Polish].
24. Sidor-Rządkowska M. Kompetencyjne systemy ocey pracowników. Przygotowanie, wdrażanie I integrowanie z innymi systemami ZZL [Competence employee assessment systems. Preperation, implemrntation and integration with other HRM systems]. Watszawa: Wolters Kluwer Polska, 2011, 252 p [in Polish].